



Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 7, Sayı/Issue: 2, Ağustos/August 2023]

Ramazan ÇELİK

Dr., Milli Eğitim Bakanlığı
ramazancelik129@gmail.com



<https://orcid.org/0000-0002-0048-0126>

Mevlevîliğe Dair Bir Şiir Mecmuası: *Mecmû'a-i Eş'âr* (06 Mil Yz A 2239/2)

A Poetry Magazine About Mevlevî Sect: Mecmû'a-i Eş'âr
(06 Mil Yz A 2239/2)

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 05.07.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 15.08.2023

Yayın Tarihi/Published: 30.08.2023

Atıf/Citation

ÇELİK, R. (2023). Mevlevîliğe Dair Bir Şiir Mecmuası: *Mecmû'a-i Eş'âr* (06 Mil Yz A 2239/2). *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 7(2), 1473-1509. <https://doi.org/10.34083/akaded.1323063>

ÇELİK, R. (2023). A Poetry Magazine About Mevlevî Sect: *Mecmû'a-i Eş'âr* (06 Mil Yz A 2239/2). *Journal of Academic Language and Literature*, 7(2), 1473-1509. <https://doi.org/10.34083/akaded.1323063>



Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Bu çalışma [CC BY-NC-ND 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) açık erişim lisansı ile lisanslanmıştır.
This work is licensed under [CC BY-NC-ND 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Öz

Türk edebiyatının *kırkambarı* olarak nitelenen mecmualar, muhteva bakımından zengin içeriğe sahiptir. Edebiyat, tarih, halk bilimi, etnografya, coğrafya, sosyoloji gibi birçok farklı disipline ait unsurları barındıran metinlerdir. Manzum veya mensur metinleri içeren mecmualar, yemek tariflerinden ilaçlara birçok alandaki farklı bilgiyi de ihtiva edebilir. Mecmualar, edebiyat tarihi açısından önemli metinler olarak öne çıkmaktadır. Özellikle şiir mecmualarında bilinmeyen kimi şairlere ya da tanınan şairlerin bilinmeyen şiirlerine rastlamak mümkündür. Bilhassa nazîre mecmuaları, şairlerin birbirlerine olan tesirlerini anlamak bakımından dikkate değerdir. Yazıldıkları dönemin edebî zevkini yansıtmaya açısından da önemli olan şiir mecmuaları, derleyicisinin tercihinine göre seçtiği nazım şekilleri ve türlerini barındırır. Bu makalede; “Mevlânâ ve Mevlevîlik” temalı şiirlerden oluşan, Ankara Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu’nda *Mecmû’a-i Eş’âr* adıyla, 06 Mil Yz A 2239/2 numarada kayıtlı şiir mecmuası incelenecektir. Mecmuada, 27 farklı şaire ait, kimi birbirine nazîre olarak yazılmış 36 şiir mevcuttur. Bu şiirlerden 32’si gazel, 1’i kaside, 1’i murabba, 1’i müseddes, 1’i de terci-i benddir. Çalışmada, mecmua şekil ve muhteva bakımından incelenecektir. Ayrıca *Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi*’ne (MESTAP) göre muhteva tasnifi yapılarak herhangi bir kaynakta yayımlanmamış şiirlerin çevri yazılı metnine yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Şiir mecmuaları, MESTAP, Mevlânâ, Mevlevîlik, nazîre.

Abstract

The magazines, which are characterized as the forty stems of Turkish literature, have a rich content in terms of content. They are texts that contain elements of many different disciplines such as literature, history, folklore, ethnography, geography, sociology. Magazines, which contain poems or prose texts, can also contain a wide range of information, ranging from recipes to medicines. Magazines stand out as important texts in terms of literary history. It is possible to come across some unknown poets or unknown poems of well-known poets, especially in poetry magazines. Especially nazîre magazines are remarkable in terms of understanding the influence of poets on each other. Poetry magazines, which are also important in terms of reflecting the literary taste of the period in which they were written, contain verse forms and genres that the compiler chooses according to his preference. In this article, a poetry collection consisting of poems on the theme of "Mevlânâ and Mevlevism", registered in the Ankara National Library Manuscripts Collection under the name "Mecmû'a-i Eş'âr", numbered 06 Mil Yz A 2239/2, will be analyzed. The magazine contains 36 poems by 27 different poets, some of which were written as nazîre to each other. 32 of these poems are ghazals, 1 is a qasida, 1 is a murabba, 1 is a museddes, and 1 is a terci-i bend. In the study, the magazine will be examined in terms of form and content. In addition, a content classification will be made according to the Systematic Classification of Mecmuas Project (MESTAP) and the translated text of the poems that have not been published in any source will be included.

Keywords: Poetry magazines, MESTAP, Mevlânâ, Mevlevî, nazîre.

Giriş

Mecmua, *cem* kökünden türeyen Arapça bir kelimedir. Sözlüklerde “cem olmuş, toplanmış bir araya getirilmiş şey, düzenli bir şekilde toplanıp biriktirilmiş şeylerin tamamı, koleksiyon” (Ayverdi, 2010, s. 784; Devellioğlu, 2001, s. 596) gibi anlamları olan mecmua, literatürde “bir veya daha fazla yazar yahut şaire ait çeşitli şekil ve hacimlerdeki dinî, din dışı nesir ya da şiirlerden oluşan derleme kitaplar” (Uzun, 2003, s. 265) olarak tanımlanır. Köprülü'ye göre mecmualar, eski şairlerin hususi hayatlarının birçok karanlık noktasını aydınlatan “medfun ve meçhul birer hazine hükmündedir.” (1999, s. 37) Süreli yayınlardan dergi yerine de mecmua kelimesi kullanılmıştır. Günümüzde daha çok *antoloji*, *güldeste* ya da *seçki* olarak tanımlanan bu metinler; Osmanlı döneminde *mecmua* ya da *müntahâbat* olarak adlandırılmaktaydı (Aynur, 2007, s. 99). Anadolu sahasında 15. yüzyıldan itibaren ilk örneklerine rastlanan mecmualar, edebiyatımızın önemli kaynak metinlerindedir (Tanyıldız, 2012, s. 224).

Mecmualar, genellikle ilmî ve dinî konularda derlenen manzum ya da mensur metinlerdir. Bazı mecmuaların derleyeni ve müstensihî belli iken birçoğunun kim tarafından, ne zaman tertip edildiği belli değildir. Mecmualar; çoğunlukla mecmuatü'l-ehâdis (hadis mecmuası), mecmua-i fetâvâ (fetva mecmuası), mecmuatü'r-resâil (bir müellifin eserlerinden oluşan mecmua), mecmua-i tevârih (tarih mecmuası), mecmuatü'l-eş'âr (şiir mecmuası), mecmua-i ed'îye (dua mecmuası) gibi işledikleri konulara göre ya da müretteplerinin adları kullanılarak (*Hâşim Bey Mecmuası*, *Muhammed Muzaffer Mecmuası* vb.) isimlendirilmiştir. Bu gelenekle vücuda gelen eserlerin en belirgin hususiyeti derleme neticesinde ortaya çıkmış olmalarıdır. Bu derleme işi mürettibin/derleyicinin ilgi alanı, zevki, meşrebi, mesleğine göre değişiklik gösterir.

Mecmuaları değişmez ve sabit ölçütlere göre net bir çerçeve içine almak zordur (Gürbüz, 2012, s. 101). Bununla beraber muhtelif araştırmacılar tarafından şekil, muhteva özellikleri ve mürettibinin kimliğine göre bazı tasnif denemeleri yapılmıştır (Kurnaz & Aydemir, 2013, s. 53; Kut, 1986, s. 170-174; Levend, 1998, s. 166-167). Bu konudaki en kapsamlı çalışmalardan biri Atabey Kılıç'a aittir. Kılıç; *cilt ve tertip hususiyetleri bakımından, şekil bakımından, dil bakımından, muhteva bakımından, şahısların tertip ettiği veya şahıslar için tertip edilen mecmualar* şeklinde beş ana başlık ve bu başlıklar altında çok sayıda alt başlıkla örnekler de vererek bir tasnif yapmıştır (2012, s. 89-95). Son zamanlarda geliştirilen tasnif denemelerinden birini de Mehmet Gürbüz yapmıştır. Gürbüz; *şekil özelliklerine göre şiir mecmuaları, konularına göre şiir mecmuaları, nazîre mecmuaları, şairlerin aidiyeti/mensubiyeti esasına göre hazırlanan mecmualar, bir mensubiyet ilişkisi gözetmeksizin şairlerin şiirlerini bir araya getirmeyi amaçlayan mecmualar* şeklinde bir gruplandırma yapmıştır (2012, s. 108-112).

Birçok farklı alanda muhtelif bilgileri barındıran mecmualar, bu bakımdan edebiyatımızın kırkambarı olarak nitelenmiştir. İlim, edebiyat, coğrafya, tarih, tıp,

botanik, halk kültürü gibi alanlardaki birbirinden farklı malzemeyi ihtiva ettiğinden hem içerik zenginliği hem de dağınıklığı görülür (Tanyıldız, 2012, s. 228).

Özellikle şiir mecmualarının, klasik edebiyat geleneğinde önemli bir yeri vardır. “Herhangi bir nazım türü veya şekli birliği/müşterekliği aranmaksızın derlenmiş manzum metinler” olarak tanımlanan bu mecmualar, yazma eser kütüphanelerinde sayı bakımından en çok bulunan eser çeşitlerindedir (Köksal, 2012, s. 84,88). Öyle ki mecmua-i gazeliyât (gazel mecmuaları), mecmuatü’l-kasâ'id (kaside mecmuaları), mecmuatü’n-nu’ût (naat mecmuaları), mecmuatü’n-nezâ'ir (nazîre mecmuaları), mecmua-i ebyât (müstakil beyitlerden oluşan mecmualar) gibi belli nazım şekilleri, türleri, birimleri bakımından derlenen ya da mecmuatü’l-devâvîn adıyla birden çok şairin divanını barındıran şiir mecmuaları mevcuttur (Gıynaş, 2011, s. 247). Bu mecmualar derlendiği zamanın edebî anlayışını, şiir zevkini ya da derleyen kişinin meşrebini ve düşünce dünyasını yansıtmaları bakımından dikkate değer eserlerdir. Farklı şairlere ait şiirleri barındırır, bu yönüyle antoloji özelliği gösterir. Tezkirelerde ve edebiyat tarihlerinde ismi zikredilmeyen birçok şaire mecmualarda rastlamak mümkündür.¹ Ya da bilinen şairlerin herhangi bir eserde bulunmayan şiirleri de mecmua incelemeleri yoluyla ortaya çıkabilir. Bilinmeyen ya da az kullanılan nazım şekilleri, türleri, aruz kalıpları, görsel şiir örnekleri, şairlerin bilinmeyen özellikleriyle vb. bu mecmualarda karşılaşılabılır.² Mecmualar aynı zamanda yazıldığı dönemin edebî ve sosyal hayatı hakkında bilgi vererek edebiyat tarihine katkı sunan metinlerdir (Tanyıldız, 2012, s. 226).

Yaşar Aydemir şiir mecmualarının önemini şu sözlerle vurgular:

Mecmualar, edebiyat tarihinde büyük bir boşluğu doldurur. Bazen edebiyat tarihinin asıl kaynaklarına yardımcı olur, bazen yegâne kaynak olarak işlev üstlenir. Mecmualar, içinde barındırdığı şiir ve şairle dönemin okuyucu zevkini ve şairin okunurluğunu, popüleritesini verir. Ali Şîr Nevâ'î'nin şiirleri XV. yüzyıldan XX. yüzyıla kadar mecmualarda yer alıyorsa bu durum hem okuyucu zevkini hem de şairin uzun süreli etkisini gösterir. Edebiyat tarihinin birinci dereceden kaynakları olan tezkirelere yansımamış birçok şair, şiir, tür ve belgede de mecmualar edebiyat tarihinin vazgeçilmez kaynakları durumundadır (2007, s. 123).

Klasik edebiyatımızda Mevlevî ya da Mevlânâ muhibbi şairlerin şiirlerini ihtiva eden mecmualar da tertip edilmiştir. Bu mecmuaların bir kısmı akademik çalışmalara konu olmuş bazıları ise çalışılmayı beklemektedir.³ Bu makalede, *Mevlânâ ve Mevlevîlik* temalı 27 şaire ait 36 şiiri ihtiva eden *Mecmû'a-i Eş'âr* isimli şiir mecmuası

¹ Mecmua araştırmaları neticesinde tespit edilen bir şair ve divanı için bk. (Kiraz, 2022)

² Şiir mecmualarının önemi hakkında ayrıntı için bk. (Köksal, 2012, s. 88-91)

³ Hakkında akademik çalışma yapılmış *Mevlevîlik* temalı mecmualardan bir kısmı şunlardır: (Akınar, 2015; Dopdoğru, 2011; Fidan, 2006)

incelenecektir. MESTAP⁴ göre muhteva tasnifi yapılarak herhangi bir kaynakta mecmuadaki haliyle yayımlanmamış şiirlerin çevri yazılı metnine yer verilecektir.

1. Mecmuanın Tanıtımı

1.1. Nüsha Tavsifi

Çalışmaya konu olan Mevlevî şiirleri mecmuası, Ankara'da Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda bulunmaktadır. *Mecmû'a-i Eş'âr* adıyla 06 Mil Yz A 2239/2 numarada kayıtlıdır. Metin 215x155-145x90 mm ölçülerindeki taç filigranlı kâğıda talik hatla yazılmıştır. İlk bölümünde *Nefî Dîvânı* bulunan yazmanın 133a-142b sayfaları arasında, 14 satırlı olarak kaleme alınmıştır. Sırtı ve sertabı bordo meşin, ebru kâğıt kaplı, mukavva bir cilt içerisindedir. Sözbaşları ve sözüstleri kırmızı, yaprakları rutubet lekeli. Mecmuanın mürettibi/müstensihî ve istinsah tarihi hakkında bilgi mevcut değildir.

Başı [133a]

Sâmi Yünus Beg Rahîmehu'llâh

Muttaşıldır menzil-i taḥkîke râh-ı Mevlevî

Meş'al-efrüz-ı hüdâdır süz-ı âh-ı Mevlevî

Sonu [142b]

Âh mine'l-'aşkı ve ḥâlâtihi

Aḥrâka kalbî bi-ḥarârâtihi

1. 2. Muhteva Özellikleri

Mecmû'a-i Eş'âr dinî-tasavvufî muhtevalı şiirlerden oluşmaktadır. Mecmuada, Mevlevî ya da Mevlânâ muhibbânı 27 şairin 36 şiiri bulunmaktadır. Farklı nazım şekillerini ihtiva eden metin, ağırlıklı olarak gazellerden teşekkül etmiştir. Mecmuada 32 gazel, 1 kaside, 1 murabba, 1 müseddes, 1 de terci-i bend bulunmaktadır. Gazellerin büyük bölümü birbirine nazîre olarak yazılmıştır. Kimi şiirlerin nazîre olduğu başlığında (*Tanzîr-i Nûrî*, *Nazîre-i Nazîf* gibi) belirtilmiş, bazılarının ise belirtilmemiştir. Birbirine nazîre olarak nitelenebilecek 20 şiir *Mevlevî*, 3 şiir *Mesnevî*, 3 şiir *Mevlânâ*, 2 şiir *ney* rediflidir. Diğer şiirlerde ise *Mevlevîler*, *Mevlevîleri*, *Mevlevîlere*, *Mevlevîlerüz*, *Mevlânâ'yı* gibi sözcüklerle redif oluşturmuştur. Ağırlıklı olarak tercih edilen nazım şekli ve rediflerden hareketle *Mecmû'a-i Eş'âr*, bir nazîre mecmuası olarak değerlendirilebilir. Araştırmacılara göre nazîre mecmuaları, edebî değer açısından diğer mecmualara göre daha çok rağbet görmüşlerdir (Tanyıldız,

⁴ Kısa adı MESTAP olan projenin açılımı *Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi*'dir. M. Fatih Köksal öncülüğünde başlatılan proje, mecmuaların belli bir düzen içinde çalışılıp ilim âleminin istifadesine sunulmasını amaçlamaktadır. Ayrıntı için bk. (Köksal, 2012, s. 91-95)

2012, s. 226). Bu bakımdan çalışmaya konu olan mecmua, edebî kıymeti dikkate değer bir mecmuadır.

Mecmuada Nesîb'e ait 7, Fasîh'e ait 2, Aşkî, Bahrî, Birrî, Dervîş, Dervîş Mostarî, Ecrî, Hâfız, Hemdemî, Hilmî, Hulûsî, Mezâkî, Münşî, Nâbî, Nazîf, Nûrî, Remzî, Sâmi, Şâhidî, Şehidî, Şem'î, Tûrâbî, Vehbî, Zihnî gibi şairlere ait ise birer gazel mevcuttur. Ayrıca Nâbî'ye ait bir kaside ve bir de müseddes, Hüsâmeddîn'e ait bir murabba ve Azmî'ye ait bir terci-i bend bulunmaktadır.

Her şiirin başında şairin mahlası kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Mecmuanın istinsah edildiği tarih itibarıyla vefat etmiş olan şairlerin mahlaslarının sonuna *Rahimehu'llah* (Allah ona rahmet/merhamet etsin) duası, bazı şairlere *kuddise sırruh* (Allah onun sırrını mukaddes etsin, kutlu kılsın) eklenmiş (Tanzîr-i Nûrî *kuddise sırruh*), Mevlevî şairler *Dede* olarak vasıflandırılmış (Aşkî Dede, Birrî Dede), diğer şairlerin ise sadece mahlası yazılmıştır.

Şiirlerde muhteva olarak Mevlevîliğe ve Mevlânâ'ya muhabbet, dergâh, sikke, külâh, sema, ney gibi Mevlevîlik sembollerine övgü, ilahî aşkın yüceltilmesi, fakr ve istiğna hakikati, *Mesnevî* okumanın fazileti gibi konular işlenir. Dolayısıyla bütün şiirlerin birer medhiye olduğu söylenebilir. Şiirlerde dinî-tasavvufî derinlikle beraber didaktik hususiyetler de dikkat çekmektedir.

1.3. İmla Özellikleri

Mecmuadaki şiirler ekseriyet itibarıyla 18. yüzyıl şairlerinden seçilmiştir. Bundan dolayı dil bakımından klasik Osmanlı Türkçesinin özelliklerini taşıyan sanatlı şiirlerdir. Buna bağlı olarak şiirlerin yazımında görülen bazı özellikler şöyle belirtilebilir: Metnin imla hususiyetlerine bakıldığında bazı kelimelerdeki *-i*, *-ı* iyelik eklerinin *ye* ile yazıldığı görülür: ser-firâzîdir (سرفرازیدر) (137a), belâ râğblarıdır (بلار اغبلریدر) (139a). Yine izafet kesresinin kimi tamlamalarda *ye* ile gösterildiği ya da izafet kesresi yerine *atıf vavı* kullanıldığı görülmektedir: Micmer-*i* dil (مجمری دل) (138b), bâd *u* hevâ (باد و هوا) (141b), bâd *u* serd (باد و سرد) (142a). Buna paralel olarak hareke yerine okutucu harflerin kullanıldığı örnekler de vardır: çıkupdur (چقوبدر) (138b). Bazı kelimelerin iki farklı imla ile yazıldığı dikkat çekmektedir: *Monla-Molla* (ملا - منلا) (138a-138b).

1.4. Tertip Özellikleri

Mevlevî muhibbi bir mürettip tarafından tertip edildiği anlaşılan mecmuada, 27 şairin 36 şiiri vardır. Baş tarafında hepsi *Mevlevî* redifli, birbirine nazîre mahiyetinde yazılmış, farklı şairlere ait 14 gazel bulunmaktadır. Şiirler sırayla Sâmi Yûnus, Nûrî, Nazîf, Hulûs, Şem'î, Ecrî, Münşî, Mezâkî, Aşkî Dede, Birrî Dede, Bahrî Dede, Hâfız Dede, Nesîb Dede ve Seyyid Vehbî'ye aittir. 15. şiir, Tûrâbî Dede'ye ait *nitdüğün* redifli farklı bir gazeldir. Bu şiir de muhteva bakımından önceki şiirlerin devamı niteliğindedir. Ardından yine *Mevlevî* redifli 5 gazele daha yer verilmiştir. Şiirler Zihnî

Dede, Nâbî, Şehîdî, Fasîh Dede ve Şâhîdî Dede'ye aittir. 21. şiir ise Hilmî mahlaslı Çelebi Bostan Efendi'nin *Mesnevî* redifli bir gazelidir. Mütেকerrir murabba nazım şekliyle yazılan ve Çelebi Hüsameddin Efendi'ye ait 22. şiirde, her bendin sonunda *Biz Mevleviyüz Mevlevî* mısraı tekrarlanır. Murabbanın devamındaki 5 gazel *Mevlevîleri*, *Mesnevî*, *ney*, *-âyı*, *ney* redifli şiirlerden seçilmiştir. Şairleri sırayla Nesîb Dede, Hemdemî Dede, Remzî Dede, Dervîş Dede ve Fasîh Dede'dir. Sonraki Nesib Dede'ye ait 5 gazel *Mevlevîler*, *Mevlevîlerdir*, *Mevlevîlerüz*, *Mevlevîlerin*, *Mevlevîlere* kelimeleriyle redif oluşturmuştur. 33. şiir Nâbî'ye ait, *Mevlânâ* redifli bir kasidedir. 34. şiir yine *Mevlânâ* rediflidir ve Dervîş Muhammed Paşa Mostarî'ye ait bir gazeldir. Bu gazelden sonra yine Nâbî'ye isnad edilen, her bendin sonunda *Es-selâm ey vâriş-i 'ilm-i Nebî Monlâ-yı Rûm/Es-selâm ey mehdi-yi dîn hâdi-yi cümle 'ulûm* mısralarının tekrarlandığı mütেকerrir bir müseddes vardır. Son şiir ise şair Azmî'ye ait, *Âh mine'l-âşkı ve hâlâtihi/Ahırağa kalbî bi-harârâtihi* şeklinde vasita beyti olan terci-i benddir.

Şiir mecmualarında antolojilerde olduğu gibi daha çok kısa şiirlere yer verilir. Eğer uzun bir şiire yer verilecekse şiir kısaltılarak verilir (Aydemir, 2011, s. 291-292). Bu durum eldeki mecmuada da görülmektedir. *Nâbî Dîvânî*'nda Mevlânâ hakkındaki 23 beyitlik kasidenin 10 beyti, *Türâbî Dede*'nin 10 beyitlik gazelinin 5 beyti, *Mezâkî Dîvânî*'ndeki 9 beyitlik gazelin 8 beyti, *Birrî Dede*'nin 5 beyitlik gazelinin 4 beyti mecmuaya alınmıştır. Bu durumun tersi de söz konusudur. Mecmuada bulunan Zihnî Dede'ye ait 7 beyitlik bir gazel, Esrar Dede tezkiresinde 4 beyit olarak kayıtlıdır.

2. Mecmuada Şiiri Olan Şairler

Mecmuada 27 şaire ait 36 şiir bulunmaktadır. Şiirlerine yer verilen şairler sırasıyla şunlardır:

2.1. Sâmi Yûnus: Musullu olan şairin ismi Yûnus, mahlası Sâmi'dir. İstanbul'a gelmiş, burada Kaptan Mustafa Paşa'nın (1640/1685-87) musahibi olmuş, Paşa ile birlikte çeşitli seyahatlere katılmıştır. Gavsî Ahmed Dede'nin etkisiyle Mevlevîliğe intisap etmiş, Galata Mevlevîhânesi'nde çilesini tamamlamıştır. 1097/1685 yılında Musul'da vefat etmiştir. Bilinen üç eseri *Divan*, *Nakîbü'l-Eşrâfa Manzum Mektup*, *Âsaf-nâme* dir (Duru, 2023b; Esrâr Dede, 2018, s. 149). Mecmuadaki ilk şiir Sâmi Yûnus Bey'in yedi beyitlik gazelidir.

2.2. Nûrî: Esas adı Ahmed'dir. Afyon'da doğdu. Konya'da Kara Halil Efendi'den ders aldı. Mevlevîlik erkânını öğrenip külah giydi. Afyon'da müderrislik yaptı. 1201/1786-87'de Kütahya'da vefat etti. Ârifane ve âşıkane şiirler yazmıştır (Esrâr Dede, 2018, s. 293-294; Kurtoğlu, 2023). Mecmuada Sâmi Yunus'un gazelini tanzir eden altı beyitlik bir şiiri vardır.

2.3. Nazîf: Hasan Nazîf Dede olarak bilinen şair Yenişehirlidir. Mevlevîlik silsilesi hakkında *Bahr-i Hakikat* adında bir eser yazmıştır. *Ta'rifü's-Sülûk* adıyla başka bir eseri de mevcuttur (Bilgin, 2007). Musikide ve neyzenlikte iştihar eden şairin ârifâne şiiri az olmakla birlikte anlam derinliği vardır. 1277/1860 yılında vefat etmiştir (Bursalı

Mehmed Tâhir Bey, 1972, s. 169-170). Mecmuada, onun da Sâmi Yunus'un gazeline nazîre olarak yazdığı sekiz beyitlik bir şiiri vardır.

2.4. Hulûs: Dervîş Hulûs olarak bilinen şairin asıl adı İsmâil'dir. Şeyh Gâlib'in yakın dostudur. Galata Mevlevîhânesi'nde aşçılık yapmıştır. Şiir ve inşada akranları arasında mûmtaz bir yer edinmiştir. Şiirlerine Fuzûlî edası hâkimdir. Esrar Dede'ye göre kalbi yakıcı ve hissiyatı galeyana getiren şiirler yazmıştır. 1220/1805-06 yılında vefat etmiştir (Açık Önkaş, 2023; Esrâr Dede, 2018, s. 104). Mecmuada beş beyitlik bir gazeli vardır.

2.5. Şem'î: Kaynaklarda Mevlevîliğiyle iştihar etmiş Şem'î mahlaslı iki şair ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi Esrar Dede tezkiresinde de yer alan Prizrenli Şem'î'dir (ö. 936/1529). Diğeri ise Mesnevî şarihi olarak bilinen Şem'î Mustafa Efendi'dir (ö. 1602'den sonra). Mecmuada kayıtlı olan gazel, Prizrenli Şem'î'nin yayımlanmış divanında mevcut değildir (Şem'î, 2014). Bu mahlaslı başka bir şaire olmadığı takdirde şiirin Şem'î Mustafa Efendi'ye ait olma ihtimali kuvvetlidir. Kendisine birçok eser isnad edilen Şem'î Mustafa'nın bilinen en önemli eserleri ve *Tuhfetü'l-Âşîkîn* ve *Mesnevî Şerhi*'dir (Usta, 2017, s. 11-18).

2.6. Ecrî: Edirneli Nazmî'nin düzenlediği *Mecma'u'n-Nezâ'ir* ve *Pervâne Bey Mecmuası*'nda birer gazeline yer verilen Ecrî hakkında ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır (Köksal, 2023). Mecmuada Ecrî'ye ait beş beyitlik bir gazel vardır.

2.7. Münşî: Kaynaklarda bu mahlası kullanan iki şaire rastlanmaktadır: 17 yüzyıl divan şairi Münşî Çelebi ve saray hekimi Mentşeşzâde Ali Münşî (ö. 1146/1733-34). Fakat mecmuadaki beş beyitlik gazelin şairi olan Münşî ile ilgili net bir bilgiye ulaşamamıştır.

2.8. Mezâkî: Saraybosnalıdır. Dervîş Süleyman Mezâkî olarak bilinir. Köprülü Fâzıl Ahmed Paşa'nın himayesinde İstanbul'a avdet etti. Burada Mevlevî erkânı ile hemhâl oldu. 1087/1676 senesinde İstanbul'da vefat etti. Galata Mevlevîhânesi haziresine defnedildi. Divan sahibidir (Esrâr Dede, 2018, s. 275-276) Mecmuada sekiz beyitlik bir gazeli vardır.

2.9. Aşkî Dede: Mecmuada beş beyitlik bir gazeli olan Aşkî Dede'nin kimliği tam olarak tespit edilememiştir. *Aşkî* mahlasını kullanan şairlerden Mevlevî kimliği ile tanınmış iki şair vardır. Bunlardan birincisi, asıl adı İlyas olan 16. yüzyıl şairi Üsküdarlı ya da Yenihisarlı Aşkî'dir (ö. 984/1576). Diğeri bir Mevlevî şeyhi olan 19. yüzyıl şairi Kilisli Aşkî Mustafa'dır (ö. 1860-70). Fakat her iki şairin yayımlanmış divanlarında, mecmuadaki beş beyitlik gazel bulunmamaktadır (S. Uzun, 2011; Yapa, 2007).

2.10. Birrî Dede: Dervîş Birrî Mehmed Dede 1080/1669'da Manisa'da doğmuş ve buradaki Mevlevîhâne'de yetişmiştir. Esas mesleği attarlıktır. Sâbit ve Nâbî gibi şairlerle hemdem olup yekdiğerlerinin şiirine nazîreler yazmışlardır. *Dîvân* ve *Bülbüliye* adlı iki eseri mevcuttur. 1128/1716 yılında Manisa'da vefat etmiştir (Erkul, 2023; Esrâr Dede, 2018, s. 51). Mecmuada, Birrî Dede'nin dört beyitlik bir gazeli vardır.

2.11. Bahrî Dede: Mecmuada beş beyitlik bir gazeli olan Bahrî Dede'nin kimliği net olarak tespit edilememiştir. Yazılı kaynaklarda Edirne ya da Bursalı olduğu belirtilen 16. yüzyıl şairi Şeyh Bahrî Dede, 16. yüzyıl şairi Bahrî Hasan Çelebi, 18. yüzyıl mutasavvıf şairi Dervîş Bahrî gibi şairlere rastlanmaktadır. Mecmuadaki beş beyitlik gazelin üç beyti farklı bir kaynakta Birrî Dede'ye isnad edilmişse de (Dopdoğru, 2011, s. 47-48) şiirin tamamına herhangi bir kaynakta rastlanmamıştır.

2.12. Hâfız Dede: Kömürcüzade Hâfız Dede olarak bilinen şairin ismi Muhammed'dir. Dede Ömer'den Mevlevîlik terbiyesi ve adabını öğrenmiş Edirne ve Güzelhisar Mevlevîhânelerinde dedelik yapmıştır. Âşıkâne ve ârifâne şiirleri vardır. Doğum ve ölüm tarihleri hakkında bilgi yoktur (Esrâr Dede, 2018, s. 92). Mecmuada, beş beyitlik bir gazeli vardır.

2.13. Nesîb Dede: Esas ismi Yusuf olan Nesîb Dede Konya'da doğmuştur. İlim tahsilini ekseriyetle Mevlevî ihvanından elde etmiştir. İstanbul'a gitmiş burada Yenikapı Mevlevîhânesi'nde şeyh olup Mesnevî dersleri vermiştir. Talik hatta mahirdir. Şiirleri daha çok müntesibi olduğu Mevlevî tarikatıyla ilgilidir. 1126/1710 yılında vefat etmiştir (Esrâr Dede, 2018, s. 285-286) Mecmuada, Nesîb Dede'nin her biri beşer beyitlik yedi gazeli vardır.

2.14. Seyyid Vehbî: Esrar Dede tezkiresinde *Dervîş Vehbî* olarak kayıtlıdır. Asıl adı İbrahim olan şair Edirnelidir. Muradiye Camii'nde imamlık yapmıştır. Neşâtî Dede'den ilim tahsil etmiş daha sonra Konya'ya giderek Çelebi Bostan Efendi'ye intisap etmiştir. Hocasının vefatı üzerine İskenderiye'ye gitmiş, 1211/1700 yılında vefat etmiştir (2018, s. 298). Mecmuada, Vehbî'nin beş beyitlik bir gazeli vardır.

2.15. Tûrâbî Dede: Ereğlili olan şairin esas ismi Mustafa'dır. Tûrâbî hakkındaki bilgiler sınırlıdır. 1010/1601-02 yılında vefat etmiştir. Nail Tuman hicri 11. asır Mevlevî şairlerden olduğunu söyler (Kocaaslan, 2009, s. 218). Mecmuada Tûrâbî'nin beş beyitlik bir gazeli vardır.

2.16. Zihnî Dede: Zihnî Sâlih Dede ya da Pervâne Sâlih Dede olarak bilinen şair Bursalıdır. Larendeli Cünûnî Dede'nin terbiyesi altında yetişmiş, Bursa Mevlevîhânesi'nde yaklaşık 45 sene hizmet etmiştir. 1073/ 1663 yılında vefat etmiştir (Duru, 2000, s. 110; Esrâr Dede, 2018, s. 128). Mecmuada, Zihnî Dede'nin yedi beyitlik bir gazeli vardır.

2.17. Nâbî: Esas ismi Yusuf olan şair 1052/1642'de Urfa'da doğdu. Gençlik yıllarında iyi bir tahsil hayatı olmuştur. İstanbul'a gelip Musahip Mustafa Paşa ile tanışması onun hayatında fevkalade bir değişikliğe vesile olmuştur. Paşa'nın divan kâtipliğini yapmıştır. Saray ve çevresi ile de iyi münasebetleri olan Nâbî, çeşitli seferlere de katılmıştır. Edirne, Mora, Halep gibi şehirlerde yaşayan şair, 1124/ 1712 yılında İstanbul'da vefat etmiştir. *Dîvân, Farsça Dîvânçe, Hayriyye, Hayrâbâd, Zeyl-i Siyer-i Veysî, Sûrnâme, Münşeât, Tuhfetü'l-Harameyn* gibi eserleri vardır. Hikemî şiirin

önemli temsilcisidir (Nâbi, 1997, s. 11-24). Mecmuada, Nâbî'ye ait beş beyitlik bir gazel, on beyitlik bir kaside ve altı bentlik bir müseddes mevcuttur.

2.18. Şehîdî: Esas ismi Hüseyin olan şair, nesebi Hz. Ali'ye dayandığı için Şehîdî mahlasını kullanmıştır. Edirnelidir. Arapça öğrenmek ve sair ilimleri tahsil etmek amacıyla Neşâtî Dede'nin hizmetine girmiş, 1082/1671-72'de vefat etmiştir (Esrâr Dede, 2018, s. 164-165). Mecmuada, altı beyitlik bir gazeli vardır.

2.19. Fasîh Dede: Ahmed Fasîh Dede 17. yüzyıl Mevlevî şairlerindedir. İstanbul'da doğmuştur. Köprülüzade Ahmed Paşa'nın hazine kâtipliğini yapmıştır. Gavsî Dede'ye intisap ederek Mevlevîliğe girmiştir. Hat, şiir ve inşada mahirdir. *Dîvân, Münâzara-i Rûz u Şeb, Münâzara-i Gül ü Mül, Farsça Dîvânçe* gibi eserleriyle çeşitli risaleleri vardır. 1111/1699 yılında vefat etmiştir (Esrâr Dede, 2018, s. 248). Mecmuada, Fasîh Dede'nin biri altı, diğeri beş beyitlik iki gazeli vardır.

2.20. Şâhîdî Dede: Muğla'da 875/ 1471 yılında doğan Şâhîdî'nin esas adı İbrahim'dir. Bir müddet İstanbul, Bursa, Afyon ve Kütahya'da yaşamıştır. Babası da Mevlevî olan Şâhîdî'nin iyi bir tahsil hayatı olmuştur. Türkçe *Dîvân*, Farsça *Dîvân, Gülşen-i Vahdet, Mevlid, Gülşen-i Tevhîd* gibi daha pek çok eserin müellifidir. 957/1550 yılında vefat etmiştir (Esrâr Dede, 2018, s. 153-154). Mecmuada beş beyitlik bir gazeli vardır.

2.21. Çelebi Bostan Efendi: Hilmî mahlasını kullanan şairin esas ismi Mustafa'dır. Babası Ferruh Ece'nin vefatı üzerine Mevlevîlik postuna oturmuş, Konya Mevlevîhânesi şeyhliğine tayin edilmiştir. Onun şeyhlik zamanı Mevlevîliğin en parlak dönemi kabul edilir. Bu dönemde birçok Anadolu şehrinde Mevlevîhâneler açılmıştır. 1040/1630 yılında vefat etmiştir (Duru, 2023a). Mecmuada beş beyitlik bir gazeli vardır.

2.22. Çelebi Hüsameddin Efendi: 17. yüzyıl Mevlevî şairlerindedir. Konyalıdır. Esrar Dede'ye göre soyu Sultan Veled'e dayanır. Alaaddin Camii'nde vaizlik yapmıştır. Dinî ve ledünnî ilimlerde fevkalade salahiyet sahibi, şiir ve inşada maharetlidir (2018, s. 189). Mecmuada on bir bentlik bir mütekerrir murabbaı vardır.

2.23. Hemdemî Dede: Esrar Dede'ye göre Âdem Dede'ye intisap etmiş ve ilim öğrenmiştir. Bir namı olmayan vasıfsız dervişlerdendir. Şiirleri muteberdir. 1090/1679 yılında vefat etmiştir (2018, s. 300). Mecmuada beş beyitlik bir gazeli vardır.

2.24. Remzî Dede: *Remzî* mahlaslı şairler arasında Mevlevîliğiyle tanınmış olanı Ahmet Remzi Akyürek'tir. Şair, son Mevlevî dedelerindedir. 1289/1872 yılında Mevlevî bir ailenin çocuğu olarak Kayseri'de doğmuştur. Arapça ve Farsça öğrenmiş, iyi bir eğitim almıştır. İstanbul'a gelip burada Yenikapı Mevlevîhânesi'nde Mehmed Celaleddin Dede'ye intisap etmiştir. Kayseri İdadisinde hocalık yapmıştır. İstanbul, Konya, Kastamonu gibi yerlerde mesnevî okutmuş ve dersler vermiştir. 1944 yılında Kayseri'de vefat etmiştir (Kaya, 2012, s. 287-290). Fakat mecmuadaki yedi beyitlik

gazelin Ahmet Remzî'ye ya da bu mahlasta herhangi bir şaire ait olduğu tespit edilememiştir.

2.25. Dervîş Dede: İstanbul'da doğdu. Yayabaşızâde olarak bilinen şair iyi bir tahsil görmüş, çok seyahat etmiş ve Konya'ya vasil olunca Mevlevîlik yoluna süluk etmiştir. III. Murad'ın maiyetinde çeşitli tasavvuf kitaplarını tercüme etmiştir. Muammâ ve tarih yazımında mahirdir (Esrâr Dede, 2018, s. 125; Es-Seyyid Pîr Mehmed bin Çelebi, 2018, s. 228). Mecmuada Dervîş Dede'nin beş beyitlik bir gazeli vardır.

2.26. Dervîş Muhammed Paşa Mostarî: Mecmuada sekiz beyitlik musammat bir gazeli olan şairin kimliği hakkında net bir bilgiye ulaşılamamıştır. Dervîş mahlasını kullanan Muhammed Paşa'nın Bosnalı olup devletin üst kademelerinde görev yapan bir bürokrat olduğu anlaşılmaktadır. Kaynaklarda I. Ahmed (1603-1617) döneminde Boşnak Dervîş Mehmed Paşa (ö. 1606) isimli bir sadrazam olduğu görülmektedir (Vikipedi, 2023). Fakat Paşa'nın şairliği ve mecmuadaki gazelin ona aidiyeti ile ilgili bir malumata rastlanmamıştır.

2.27. Azmî: Piriştineli Dervîş Azmî'nin esas ismi Mustafa'dır. Bir müddet kâtiplik hizmetinde bulunduktan sonra dünya işlerinden çekilip Mevlevîlik yolunda hizmete devam etmiştir (Esrâr Dede, 2018, s. 213). Mecmuada Dervîş Azmî'nin beş bentlik bir tercî-i bendi vardır.

3. Mecmuanın Değerlendirilmesi

Araştırmacılar, mecmualardan birçok bakımdan istifade edilmekle beraber bu kaynaklardaki bazı bilgilere ihtiyatla yaklaşılması gerektiğine dikkat çeker ve müretteplerin bir şairin şiirini farklı bir şaire aitmiş gibi gösterebileceğini ifade eder. Mecmuayı tertip eden şahsın amatörce yaklaşımları neticesinde bazı yanlışlıklara düşebileceği üzerinde durulur (Aydemir, 2007, s. 133). Bu durum çalışmamıza konu olan mecmuada da görülmektedir. Mesela mecmuada Aşkî'ye isnad edilen *Ğonçe-i gülzâr-ı vahdetdir külâh-ı Mevlevî* mısraıyla başlayan beş beyitlik gazele Mevlevîliğiyle tanınmış *Aşkî* mahlaslı şairlerin divanlarında rastlanmamıştır. Şiir, farklı bir kaynaktan Mevlevî şair Aşşî'ye ait olarak gösterilmiştir (Ergun, 1936, s. 613). Yine mecmuada bulunan Bahrî Dede'nin beş beyitlik gazelinin üç beyti, farklı bir kaynaktan Birrî Dede'nin yedi beyitlik bir gazeli içerisinde verilmiştir (Dopdoğru, 2011, s. 47-48). Mecmuada Nâbî'ye ait olarak gösterilen 6 bentlik müseddes, bir başka kaynaktan 8 bent olarak Samtî'ye isnad edilmiştir (Duru, 2000, s. 88-90). Yine Ecrî ve Münşî'ye ait iki farklı gazelin, mahlas beyitleri hariç, ilk dörder beyti başka bir kaynaktan Süleyman isminde farklı bir şaire ait tek bir şiir olarak kayıtlıdır (Kaplan, 2023).

Mecmuadaki şiirlerin hepsi tasavvufî muhtevalıdır. Mevlevîlik anlayışı ile yazılmıştır. Bu bakımdan muhteva bakımından *tasavvufî muhtevalı mecmualar* sınıfına dahil edilebilir. Şekil bakımından *manzum metin mecmuası*, dil bakımından *Türkçe mecmua*, şiir hususiyetlerine göre *nazire mecmuası* ve şairler bakımından *şairlerin geneli aynı aidiyet/mensubiyeti taşıyan mecmua* olarak değerlendirilebilir. Mecmua mürettebiyle

ilgili bir kayıt yoktur fakat seçilen şiirlerin muhtevası göz önüne alındığında mecmuanın, Mevlevî muhibbi bir derleyicinin kaleminden çıktığı söylenebilir.

Tanınmış şairlerin, divanlarında bulunmayan şiirlerine mecmualarda rastlanabilir. Çalışmaya konu olan mecmuada, Nâbî'ye isnad edilen *Es-selâm ey vâkıf-ı sırr-ı ezel bahr-ı ulûm* mısraı ile başlayan 6 bentlik müseddes ve 5 beyitlik gazel, Nâbî'nin yayımlanmış divanında yer almamaktadır. Yine mecmuada birer gazeli bulunan Dervîş Mehmed Paşa, Tûrâbî Dede, Bahrî Dede, Münşî, Ecrî, Şem'î gibi şairlerin kimliği hakkında net bilgiye ulaşılamamıştır. Bununla beraber Nuri'ye ait altı beyitlik gazel, Nazîf'e ait yedi beyitlik gazel, Hulûsî'ye ait beş beyitlik gazel, Şem'î'ye ait beş beyitlik gazel, Bahrî Dede'ye ait beş beyitlik gazel, Hâfız Dede'ye ait beş beyitlik gazel, Nâbî'ye ait beş beyitlik gazel, Şehîdî'ye ait altı beyitlik gazel, Çelebi Hüsâmeddin'e ait on bir bentlik murabba, Hemdemî Dede'ye ait beş beyitlik gazel, Remzî Dede'ye ait yedi beyitlik gazel ve Dervîş Mehmed Paşa'ya ait sekiz beyitlik gazel toplamda 12 şiire herhangi bir yazılı kaynakta rastlanmamıştır.

Mecmuada hakkında net bir bilgiye ulaşılmayan 6 şair ve herhangi bir kaynakta rastlanmayan 12 yeni şiir olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, yeni şairleri/şiirleri barındırması bakımından mecmuanın önemini göstermektedir.

Mecmuadaki 36 şiirden, kaynaklarda bulunan 24 şiir metnine, mükerrer yayın olmaması açısından, çalışma metninde yer verilmemiştir. Bununla beraber araştırmalar neticesinde herhangi bir yazılı kaynakta bulunmayan 12 şiirin çeviri yazılı metnine yer verilmiştir.

Tablo 1: Mecmû'a-i Eş'âr'ın MESTAP'a Göre Muhteva Tablosu

Yer Nu.: 06 Mil Yz A 2239/2							
Yp. Nu.	Mahlas	Matla' beyti / bendi	Makta' beyti / bendi	Nazım şekli/ birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
133a	Sâmi	Muttaşıldır menzil-i taḥkîke rāh-ı Mevlevî Meş'al-efrüz-ı hüddâdır süz-ı âh-ı Mevlevî	Bî-def ü nây u rebâb olmaqlığıdır Sâmiyâ Hüccesinde zühd-i ḥuşk ile günâh-ı Mevlevî ⁵	gazel/7	medhiye	---/--/--/--	Sâmi Yûnus Beg Raḥimeḥu'llâh
133a	Nûri	Ḳurb-i Ḥaḳḳ'a mûntehîdir şâh- râh-ı Mevlevî Kim meṭâf-ı ḳudsiyândır ḥânḳâh-ı Mevlevî	Hîç ne ḥaddim Sâmi 'ye tanzîr şâyed Nûriyâ İrgüre taḳlîd ile taḥkîke rāh-ı Mevlevî ⁶	gazel/6	medhiye	---/--/--/--	Tanzîr-i Nûri ḳuddise sırruh
133b	Nazîf	Serde kim tâc-ı sa'âdetdir külâh-ı Mevlevî Güyyiyâ fânûs-ı ḥikmetdir külâh-ı Mevlevî	Oldı Nûri 'nün şeb-i şevk-i dîl-i zâre Nazîf Gerçi kim tanzîre 'âdetdir külâh-ı Mevlevî ⁷	gazel/8	medhiye	---/--/--/--	Nazîre-i Nazîf

⁵ Şiir şu kaynakta mevcuttur: (Arpaemîni-zâde Mustafâ Sâmi, 2017, s. 374).

⁶ Şiire mecmua dışında herhangi bir kaynakta rastlanmamıştır.

⁷ Mecmuadaki şiire, *Nazîf Divançesi*'nde (Karakuş, 2013) ya da başka bir kaynakta rastlanmamıştır.

133b	Hulūşī	Sünbül-i bâğ-ı fenâdır devr-i âh-ı Mevlevī Lâle-i dâğ-ı haķīkatdir külâh-ı Mevlevī	Mevlevîlik it Hulūşā kim görenler diyeler Gör ne luţf itmiş aña ednâ nigâh-ı Mevlevī ⁸	gazel/5	medhiye	---/--/--/--/--	Hulūşī
134a	Şem'ī	Beyza-yı tuğrâ-yı rif'atdir külâh-ı Mevlevī Püte-i seh-râh-ı devletdir külâh-ı Mevlevī	Ancaķ eyler sâliki çün taht-ı Mışr'a i'tibâr Şem'iyā kanād-ı 'ināyetdir külâh-ı Mevlevī ⁹	gazel/5	medhiye	---/--/--/--/--	Şem'ī
134a	Ecrī	Mest-i 'aşka cāygehdır hânķâh-ı Mevlevī Bir sebū-yı bezm-i vaħdetdir külâh-ı Mevlevī	Ĥazret-i Monlā Celāle'd-dīn R mī Ĥazreti Ecriyā oldur yarın pīre penâh-ı Mevlevī ¹⁰	gazel/5	medhiye	---/--/--/--/--	Ecrī
134b	Münşī	Şahn-ı gül-zâr-ârāsıdır hânķâh-ı Mevlevī Ĝonçe-i bâğ-ı haķīkatdir külâh-ı Mevlevī	Ĥazret-i Monlā Celāle'd-dīn Muħammed Rūmī'dir	gazel/5	medhiye	---/--/--/--/--	Münşī

⁸ Şiire mecmua dışında herhangi bir kaynakta rastlanmamıştır.

⁹ Şiire mecmua dışında herhangi bir kaynakta rastlanmamıştır.

¹⁰ Mecmuadaki Ecrī ve Münşī'ye ait beşer beyitlik iki farklı gazelin ilk dörder beyti, bazı kelime farklılıklarıyla bir divanda (Kaplan, 2023) Süleyman isminde başka bir şaire ait, tek bir gazel içinde yazılmıştır. Mahlas beyitleri bu şiirde mevcut değildir.

			Münşi yâ rûz-ı haşirde çün penâh-ı Mevlevî ¹¹				
134b	Mezâkî	<p>Ṭurfe gülşendir derûn-ı dâğdâğ-ı Mevlevî</p> <p>Dâğ-ber-dâğ-ı ciger derbâğ u râğ-ı Mevlevî</p>	<p>Ey Mezâkî böyle mu'ciz-nağme-i 'irfân olur</p> <p>'Andelîb-i hoş-nevâ-yı şahn-ı bâğ-ı Mevlevî¹²</p>	gazel/8	medhiye	---/--/--/--/--	Mezâkî
134b	'Aşkî	<p>Ġonçe-i gülzâr-ı vahdetdir külâh-ı Mevlevî</p> <p>Tâc-ı farq-ı ehl-i 'izzetdir külâh-ı Mevlevî</p>	<p>Sâlikân-ı râh-ı Hâkğ'ın Mevlevî mümtâzıdır</p> <p>'Aşkîyâ yektâ 'alâmetdir külâh-ı Mevlevî¹³</p>	gazel/5	medhiye	---/--/--/--/--	'Aşkî Dede
135a	Birrî	<p>Cünbüş-i tævûs-ı 'irfândır semâ'-ı Mevlevî</p> <p>Fehm idiñ bir özge cevlandır semâ'-ı Mevlevî</p>	<p>Birrîyâ her bir gedâyı bir şeh-i devrân ider</p> <p>Böyle bir âyîn ü erkândır semâ'-ı Mevlevî¹⁴</p>	gazel/4	medhiye	---/--/--/--/--	Birrî Dede
135a	Bağrî	<p>Dil-penâhımdır benim dergâh-ı şâh-ı Mevlevî</p>	<p>Bağrîyâ Monlâ Celâle'd-dîn-i Rümî Hâzreti</p>	gazel/5	medhiye	---/--/--/--/--	Bağrî Dede

¹¹ Mecmuadaki Ecri ve Münşi'ye ait beşer beyitlik iki farklı gazelin ilk dörder beyti, bazı kelime farklılıklarıyla bir divanda (Kaplan, 2023) Süleyman isiminde başka bir şaire ait, tek bir gazel içinde yazılmıştır. Mahlas beyitleri bu şiirde mevcut değildir.

¹² Gazel, *Mezâkî Divanı*'nda (1991, s. 546) mevcuttur. *Divan*'da mecmuadaki 6. beyitten sonra bir beyit daha vardır.

¹³ Aşkî divanında bulunmayan şiir, bazı farklılıklarıyla beraber şu kaynakta Aysî'ye (ö. 1102/ 1690) isnad edilmiş: (Ergun, 1936, s. 613).

¹⁴ Mecmuada 4 beyit olan gazel Esrar Dede tezkiresinde bir beyit fazla haliyle mevcuttur (2018, s. 52).

		Cilvegāhımdır harīm-i tekyegāh-ı Mevlevī	Terk idüp cāhı bütün oldı penāh-ı Mevlevī ¹⁵				
135b	Ḥāfız	Menzil-i ehl-i fenādır āsitān-ı Mevlevī Melce-i šāh u gedādır ḥānedān-ı Mevlevī	Ḥāfızā Mollā Celāle'd-dīn'dir mürşidleri Maṭla'-ı şems-i hidāyetdir cenān-ı Mevlevī ¹⁶	gazel/5	medhiye	---/---/---/---	Ḥāfız Dede
135b	Nesīb	Maşrıq-ı şems-i sa'ādetdir liqā-yı Mevlevī Dürr-i deryā-yı ḥaḳīḳatdir edā-yı Mevlevī	Ḥāk-rüb-ı āsitān-ı Mevlevī ol ey Nesīb Kīmyā-yı mā'rifetdir ḥāk-i pāy-ı Mevlevī ¹⁷	gazel/5	medhiye	---/---/---/---	Nesīb Dede
135b	Vehbī	Nüşa-i āşār-ı ḥikmetdir edā-yı Mevlevī 'Aks-i mir'āt-i ḥaḳīḳatdir liqā-yı Mevlevī	Cebhe-fersā ol yüri ey Vehbī defter siyāh Rīk-i ḥaṭṭ-ı mağfiretdir ḥāk-i pāy-ı Mevlevī ¹⁸	gazel/5	medhiye	---/---/---/---	Seyyid Vehbī
136a	Türābī	Düşmeyen 'aşka hevā-yı nāyı bilmez nitdüğün	Ey Türābī men' ider dilber temāşāsın bugün	gazel/5	medhiye	---/---/---/---	Türābī Dede

¹⁵ Şiirin tamamına herhangi bir kaynakta rastlanmamıştır. Bir mecmuada (Dopdoğru, 2011, s. 47-48) 1,3 ve 4. beyitleri 7 beyitlik farklı bir gazel içerisinde Birri'ye ait olarak gösterilmektedir.

¹⁶ Şiire mecmua dışında herhangi bir kaynakta rastlanmamıştır.

¹⁷ Şiir şu kaynakta mevcuttur: (Duru, 2000, s. 168).

¹⁸ Mecmuada beş beyit olan gazel, bir beyti (2. beyit) eksik olarak şu kaynakta mevcuttur: (Duru, 2000, s. 168).

		Münkir-i Hâk'dır bu Hû'yı Hây'ı bilmez nitdügin	Zâhid-i ahmağ dağı ferdâyı bilmez nitdügin ¹⁹				
136a	Zihnî	Beyza-yı tuğrâ-yı devletdir külâh-ı Mevlevî Tüde-i şeh-râh-ı 'izzetdir külâh-ı Mevlevî	Mürtesim mahfî heyülâsında şad nağş u şuver Zihniyâ fânûs-ı hikmetdir külâh-ı Mevlevî ²⁰	gazel/7	medhiye	---/-../-../-./-./-	Zihnî Dede
136b	Nâbî	Gülşen-i verd-i 'inâyetdir külâh-ı Mevlevî Çonçe-i bağ-ı çarâvetdir külâh-ı Mevlevî	Nâbiyâ cezbe gelür görsem semâ'-ı Mevlevî <i>Meşnevî</i> oğkunsâ 'ibretdir külâh-ı Mevlevî ²¹	gazel/5	medhiye	---/-../-../-../-./-	Çazel-i Nâbî Raḥimeh'ullâh
136b	Şehîdî	Çonçe-i bağ-ı velâyetdir külâh-ı Mevlevî Beyza-i çâvûs-ı cennetdir külâh-ı Mevlevî	Ey Şehîdî gülsitân-ı <i>Meşnevî</i> den hâşılı Bir açılmış verd-i ra'nâdır külâh-ı Mevlevî ²²	gazel/6	medhiye	---/-../-../-../-./-	Şehîdî
137a	Faşîh	Sikke-i şâh-ı velâyetdir külâh-ı Mevlevî	Mevlevî şeh-bâz-ı evc-i mâ'rifetdir ey Faşîh	gazel/6	medhiye	---/-../-../-../-./-	Faşîh Dede

¹⁹ Şiir şu kaynakta mevcuttur: (Bulduk, 2018, s. 108).

²⁰ Mecmuada yedi beyit olan şiirin 1, 4, 6 ve 7. beyitleri şu kaynakta mevcuttur: (Esrâr Dede, 2018, s. 129).

²¹ Bu şiir Urfalı Nâbî'nin yayımlanmış divanında (Nâbî, 1997) mevcut değildir. Şiire başka bir kaynakta da rastlanmamıştır.

²² Şiire mecmua dışında herhangi bir kaynakta rastlanmamıştır.

		Çubbe-i evvân-ı hikmetdir külâh-ı Mevlevî	Üsküf-i zer-kâr-ı hikmetdir külâh-ı Mevlevî ²³				
137a	Şâhidî	Kâ'betü'l-'uşşâk olupdur hânkâh-ı Mevlevî Tâc-ı 'izz ü ser-firâzıdır külâh-ı Mevlevî	Şâhidî esrâr-ı Hû'dur nâlesi nâyîñ velî Güş idüp eflâke irdi dūd-ı âh-ı Mevlevî ²⁴	gazel/5	medhiye	---/---/---/---	Şâhidî Dede
137a	Hilmî	Sâlik-i râh-ı Hudâ'ya pîşivâdir <i>Meşnevî</i> Cümle erbâb-ı tarîka reh-nümâdir <i>Meşnevî</i>	Nûrına dönmezse münkirler n'ola huffâş-vâr Hilmîyâ çün matla'-ı şems-i hüdâdır <i>Meşnevî</i> ²⁵	gazel/5	medhiye	---/---/---/---	Çelebi Bostân Efendi Çuddise sırruh
137b	Hüsâme'd-dîn	Şâhib-valâ-yı Hağ bizüz Biz Mevlevîyüz Mevlevî Bî-kayd u kes mutlak bizüz Biz Mevlevîyüz Mevlevî	Yerde Hüsâme'd-dîn'iyüz Göklerde Şemse'd-dîn'iyüz Rûm'uñ Celâle'd-dîn'iyüz Biz Mevlevîyüz Mevlevî ²⁶	mütekerrir murabba/11	medhiye	--/--	Çelebi Hüsâmeddin Efendi Çuddise sırruh
138a	Nesîb	Pervâne itdi şem'-i likâ-yı Mevlevîleri	İden Nesîb mâ'ide-i h'ân-ı 'aşğdır	gazel/5	medhiye	--/--/---/---	Nesîb Dede

²³ Şiir şu kaynakta mevcuttur: (Çıpan, 1991, s. 292-293).

²⁴ Şiir şu kaynakta mevcuttur: (Esrâr Dede, 2018, s. 154).

²⁵ Şiir şu kaynakta mevcuttur: (Esrâr Dede, 2018, s. 44).

²⁶ Şiire mecmua dışında herhangi bir kaynakta rastlanmamıştır.

		Yandurdı sūz-ı 'aşk-ı Hudā Mevlevîleri	Bî-ķayd-ı ni'met-i dü-serā Mevlevîleri ²⁷				
138a	Hemdemî	Ṭāb'-ı her bîgāneye düşmez münāsib <i>Meşnevî</i> Mevlevî ol kim ola saña muhibb-i <i>Meşnevî</i>	Hemdemî her ṭālib olur bî-gümān ğamdan ḥalāş Hırz-ı cāndır bu diyüp götürse yazup <i>Meşnevî</i> ²⁸	gazel/5	medhiye	---/-./-./-./-./-	Hemdemî Dede
138b	Remzî	Zāhidā ṭa'n itme kim sırr-ı Hudā'dır Hū'yı ney Tā ezel bezminde baḥş olmuş şadādır Hū'yı ney	Remziyā bilmek dilersen ger <i>ene'</i> - <i>Haḫ</i> nüktesin Gösterir her dem rubūbiyyet nişānın rû-yı ney ²⁹	gazel/7	medhiye	---/-./-./-./-./-	Remzî Dede
138b	Dervîş	Ḳurı efsāne şanur şūfî şadā-yı nāyı Ney ile sālîk ider görse ki Mevlānā'yı	Ḳuṭb-ı 'irfān-ı cihān ol yürî pergār- şifāt Dā'ireñ gözle ki Dervîş olasıñ Mevlāyı ³⁰	gazel/5	medhiye	---/-./-./-./-./-	Dervîş Dede
139a	Faşıḫ	Olmazdı böyle leb-be-leb-i ehl-i rāz ney	Yok sīnesinde ğayrı hevā-yı niyāzdan	gazel/5	medhiye	--./-./-./-./-./-	Ġazel-i Faşıḫ Dede

²⁷ Şiir şu kaynakta mevcuttur: (Duru, 2000, s. 168).

²⁸ Şiire mecmua dışında herhangi bir kaynakta rastlanmamıştır.

²⁹ Şiire mecmua dışında herhangi bir kaynakta rastlanmamıştır.

³⁰ Şiir şu kaynaklarda mevcuttur: (Esrār Dede, 2018, s. 125-126; Es-Seyyid Pîr Mehmed bin Çelebi, 2018, s. 228).

		İtseydi sūz-ı dilden eger iḥrāz ney	Bulmuş Faşîh o ḥālet ile imtiyāz ney ³¹				
139a	Nesīb	Belā rāğıblarıdır Mevlevīler Ḥudā ṭālibleridir Mevlevīler	Nesībā işleri tā'mīr-i dildir Ḥudā ṭālibleridir Mevlevīler ³²	gazel/5	medhiye	.---/ .---/ .--	Nesīb Dede
139a	Nesīb	Fenā peygūlesinde merd-i ḥāmil Mevlevīlerdir Emānet bārını cān ile ḥāmil Mevlevīlerdir	Nesībā reh-revān-ı mülk-i 'irfāna niğāh itseñ Emānet bārını cān ile ḥāmil Mevlevīlerdir ³³	gazel/5	medhiye	.---/ .---/ .---/ .- --	Velehū
139b	Nesīb	Nāmūs u cāhı çāha atan Mevlevīlerüz Dünyā-yı dümī hīçe şatan Mevlevīlerüz	Biz ey Nesīb devlet-i Monlā-yı Rūm'da Dünyā-yı dümī hīçe şatan Mevlevīlerüz ³⁴	gazel/5	medhiye	--./--./--./--.	Velehū
139b	Nesīb	Dil kişverinedir seferi Mevlevīleriñ Cezb-i Ḥaḳḳı oldı rāhberi Mevlevīleriñ	Oldı Nesīb Ḥāzret-i Mollā Celāle'd- dīn'e Şāh-ı bülend-i tāc-veri Mevlevīleriñ ³⁵	gazel/5	medhiye	--./--./--./--.	Velehū

³¹ Şiir şu kaynakta mevcuttur: (Çıpan, 1991, s. 266).

³² Şiir şu kaynakta mevcuttur: (Duru, 2000, s. 165).

³³ Şiir şu kaynakta mevcuttur: (Duru, 2000, s. 166).

³⁴ Şiir şu kaynakta mevcuttur: (Hidayetoğlu, 1996, s. 369).

³⁵ Şiir şu kaynakta mevcuttur: (Duru, 2000, s. 167).

139b	Nesîb	Besdir hemîşe zâd-ı sefer Mevlevîlere Hunnâb-ı laht -ı ciger Mevlevîlere	Dergâh-ı pîriñ oldu Nesîbâ bahâ ile Her rîze sengi dürr ü güher Mevlevîlere ³⁶	gazel/5	medhiye	---/---/---/---	Velehû
140a	Nâbî	Virdi neşât-ı mü'ebbed mekân-ı Mevlânâ İder cebîni münîr âstân-ı Mevlânâ	Ümmîdi şimdi budur Nâbi -i siyeh- kârîñ K'anuñçün eyleyeler düstân-ı Mevlânâ ³⁷	kasîde/10	medhiye	---/---/---/ ..-	Nâbî
140a	Dervîş	Ben bendeñe himmet kıl yâ Hâzret-i Mevlânâ Raħm eyle 'inâyet kıl yâ Hâzret-i Mevlânâ	Dervîş 'iñe himmet kıl aħvâline şefkat kıl Luřt ile 'inâyet kıl yâ Hâzret-i Mevlânâ ³⁸	musammat gazel/8	medhiye	---/---/---/---	Dervîş Muħammed Paşa Mostarî
140b	Nâbî	Es-selâm ey vâkıf-ı sırr-ı ezel baħr- ı 'ulüm Es-selâm ey dergeliñdir melce-i ħâs u 'umüm	'Âsiyem cürmüm bağışla hânedâniñ ĥaqqıçün Sâki-i Kevşer ü 'Ali Murtażâ'niñ ħaqqıçün	müseddes/6	medhiye	---/---/---/---	Nâbî

³⁶ Şiir řu kaynakta mevcuttur: (Duru, 2000, s. 167).

³⁷ Mecmuada 10 beyti alınan şiir *Nağme-i Tirâzi-i Nây-ı Kalem-i Ruhâni-edâ Der-âstâne-i Hazret-i Mevlânâ Kuddise Sırruhu'l-Aziz* adıyla *Nâbî Divânı*'nda 23 beyit olarak mevcuttur (1997, s. 36-38).

³⁸ Şiire mecmua dışında herhangi bir kaynakta rastlanmamıştır.

		<p>Es-selām ey ḥāk-i pāyīñ sürme-i çeşm-i nücüm</p> <p>Es-selām ey Kā'be-yi 'uşşāk-ı sulṭān-ı rūsüm</p> <p>Es-selām ey vāriş-i 'ilm-i Nebī Monlā-yı Rüm</p> <p>Es-selām ey mehdi-yi dīn hādi-yi cümle 'ulüm</p>	<p>Qıl şefā'at nūr-ı çeşm-i Muştafā'nıñ ḥaqqıçün</p> <p>Nābi bendeñ bir faqīrūndir Ḥudā'nıñ ḥaqqıçün</p> <p>Es-selām ey vāris-i ilm-i Nebi Monlā-yı Rum</p> <p>Es-selām ey mehdi-i dīn hādi-i cümle ulum³⁹</p>				
141a	'Azmī	<p>Ān Ferīdūn-ı cihān-ı mā'nevī</p> <p>Bes büved bürhān-ı qadreş <i>Meşnevī</i></p>	<p>Dīdede nem dilde elem 'Azmīyā</p> <p>Yağdı beni derd ile sevdā-yı 'aşq</p> <p>Āh mine'l-'aşkı ve ḥālātihī</p> <p>Aḥraqa qalbī bi-ḥarārātihī⁴⁰</p>	tercî-i bend/5	medhiye	---/--/--	'Azmī

³⁹ Mecmuada Nâbî'ye ait gösterilen ve *Nâbî Dîvânı*'nda bulunmayan bu şiir, farklı bir kaynakta (Duru, 2000, s. 88-90) *Selam-name-i Samtî* adıyla Samtî'ye (ö. 1040/ 1631) isnad edilmiş. Şiir burada 6, mezkûr eserde 8 benttir.

⁴⁰ Şiirin ilk iki beyitten sonraki kısmı, bazı farklılıklarıyla beraber Esrar Dede tezkiresinde mevcuttur (2018, s. 214-215).

Tablo 2: Şiirlerin Şair ve Nazım Şekline Göre Dağılımı

Mahlas	Nazım şekli / Sayısı	Mahlas	Nazım şekli / Sayısı
‘Aşkî	gazel/ 1	Münşî	gazel/ 1
‘Azmi	terci-i bend/ 1	Nâbi	gazel/ 1
Bahrî	gazel/ 1		kaside/ 1
Birri	gazel/ 1		müseddes/ 1
Dervîş	gazel/ 1	Nazîf	gazel/ 1
Dervîş Mostarî	gazel/ 1	Nesîb	gazel/ 7
Ecri	gazel/ 1	Nürî	gazel/ 1
Faşîh	gazel/ 2	Remzî	gazel/ 1
Hâfîz	gazel/ 1	Sâmi	gazel/ 1
Hemdemî	gazel/ 1	Şâhidî	gazel/ 1
Hilmî	gazel/ 1	Şehîdî	gazel/ 1
Hulûşî	gazel/ 1	Şem‘î	gazel/ 1
Hüsâme’d-dîn	murabba/ 1	Türâbî	gazel/ 1
Mezâkî	gazel/ 1	Vehbî	gazel/ 1
TOPLAM	Gazel 32 Kaside 1 Murabba 1 Müseddes 1 Terci-i bend 1		

4. Metin

1. [Gazel]

[133a]

Tanzîr-i Nûrî Kıddise sırruh

[Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün]

1. Kırb-1 Hakk'a muntehıdır şah-râh-1 Mevlevî
Kim meţâf-1 kıdsiyândır hânkâh-1 Mevlevî
2. Pür-şarâb-1 bî-ğodı hem vahdet ile leb-be-leb
Sâgar-1 bezm-i ilâhıdır külâh-1 Mevlevî
3. Zâhirinde kec-nazar ânlar anı kec-bın olan
Râstdır ma'nâda baksañ her nigâh-1 Mevlevî
4. Dür-bın-i menzil-i taħkıkıdır destinde ney
Kim peyâm-1 yâri gözler rû-be-râh-1 Mevlevî
5. Reh-rev-i şıdık olmaık isterseñ cihânda Nûriyâ
Kırb-1 Hakk'a muntehıdır şah-râh-1 Mevlevî
6. Hiç ne haddim Sâmi'ye tanzîr şâyed Nûriyâ
İrgüre taqlid ile taħkîke râh-1 Mevlevî

2. [Gazel]

[133b]

Nazîre-i Nazîf

[Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün]

1. Serde kim tâc-1 sa'âdetdir külâh-1 Mevlevî
Güiyâ fânüs-1 hikmetdir külâh-1 Mevlevî
2. Cünbişinden her seher bîdârdır rakkaş-1 çerğ
Şanki bir şemsiyye sâ'atdır külâh-1 Mevlevî
3. Feyz izhâr itdi Mevlâ nâyı cân-bağş idüp
Püte-i mihr ü maħabbetdir külâh-1 Mevlevî

4. Kûbbe-i gerdûn olup lertzende hengâm-ı semâ'
Devr-i eflâke işâretdir külâh-ı Mevlevî
5. Maḥv-ı hükm-i çâr-terkiḇ-i 'anâşır kaçdına
Hâven-i eczâ-yı ḥayretdir külâh-ı Mevlevî
6. Oldıgıyçün sikke bir sırr mâlik-i mülk-i fenâ
Tâc-ı sâhîden 'ibâretdir külâh-ı Mevlevî
7. 'Aksine tağyîr iden lafzın helâk olsa n'ola
Özge ma'nâdan 'ibâretdir külâh-ı Mevlevî
8. Oldı **Nûri**'nün şeb-i şevk-i dîl-i zâre **Nazîf**
Gerçi kim tanzîre 'âdetdir külâh-ı Mevlevî

3. [Gazel]

Hulûşî

[Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün]

1. Sünbül-i bâğ-ı fenâdır devr-i âh-ı Mevlevî
Lâle-i dâğ-ı ḥaḳîḳatdir külâh-ı Mevlevî
2. Balsa erbâb-ı ḥaḳâyık kühl-i çeşm ü cân ider
Tütüyâ-yı çeşm ü serdir ḥâk-i râh-ı Mevlevî
3. Koymamış menzil merâtib ger fenâ vü ger beḳâ
Baḥr-ı zât-ı şîrfedir ancaḳ şinâh-ı Mevlevî
4. Sırrıdır sırr-ı 'Alî esrârı esrâr-ı Resûl
Olmuş ancaḳ dergeh-i Aḥmed penâh-ı Mevlevî
5. Mevlevîlik it **Hulûşâ** kim görenler diyeler
Gör ne luḫf itmîş aña ednâ nigâh-ı Mevlevî

4. [Gazel]

[134a]

Şem‘î**[Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün]**

1. Beyza-yı tuğrâ-yı rifatdir külâh-ı Mevlevî
Püte-i şeh-râh-ı devletdir külâh-ı Mevlevî
2. Şem‘a-i kurb-ı Hudâ’dan çün fûrûzân olmada
Şu‘le-i şem‘-i sa‘âdetdir külâh-ı Mevlevî
3. Zevk ü şevk-i ‘aşkıla gerdândır çün muttaşıl
Sâgar-ı ra’nâ-yı gırretdir külâh-ı Mevlevî
4. İtmez uş kayd-ı izâfet gevher-i hâlin hârâb
Deste-i kımyâ-yı ‘işmetdir külâh-ı Mevlevî
5. Ancak eyler sâliki çün taht-ı Mısr’a i‘tibâr
Şem‘iyâ kand-ı ‘inâyetdir külâh-ı Mevlevî

[135a]

5. [Gazel]

Bahrî Dede**[Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün]**

1. Dil-penâhımdır benim dergâh-ı şâh-ı Mevlevî
Cilvegâhımdır harîm-i tekyegâh-ı Mevlevî
2. ‘Âlem içre çün olupdur pâdişâh-ı Mevlevî
Anıñ içün itdiler çün âh u vâh-ı Mevlevî
3. Kılısalar cevân olur tâvûs-ı cennet gıbta-keş
Reşk-i firdevs-i cinândır cilvegâh-ı Mevlevî
4. Bûy-ı ma’nâ zîb irüp kılmışlar anı zîb-i ser
Gönçe-i gülzâr-ı kudsîdir külâh-ı Mevlevî

[135b] 5. **Bahriyâ** Monlâ Celâle'd-dîni Rûmî Hâzreti
Terk idüp câhı bütün oldu penâh-ı Mevlevî

6. [Gazel]

Hâfız Dede

[Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün]

1. Menzil-i ehl-i fenâdır âsitân-ı Mevlevî
Melce-i şâh u gedâdır hânedân-ı Mevlevî
2. Bâğ-ı feyzin nev-şüküfte gülşen-i şâd-âbıdır
Şîne dâğ-ı âşiyân-ı 'âşıkân-ı Mevlevî
3. Nâylar hû hû dise eylerler âğâz-ı semâ'
Muhtefîdir neyde sırr-ı sâlikân-ı Mevlevî
4. Vâkıf-ı esrâr-ı genc-i *Meşnevî*'dir dilleri
Bezm-i kırb olsa 'aceb midir mekân-ı Mevlevî
5. **Hâfızâ** Mollâ Celâle'd-dîni' dir mürşidleri
Maţla'-ı şems-i hidâyetdir cenân-ı Mevlevî

[136b] 7. [Gazel]

Ġazel-i Nâbj Raḥimeh'ullâh

[Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün]

1. Gülşen-i verd-i 'inâyetdir külâh-ı Mevlevî
Ġonçe-i bâğ-ı çarâvetdir külâh-ı Mevlevî
2. Serfürü itmez şeh-i dehre ...⁴¹ sulţân-ı 'aşk
Bj-gümân tâc-ı sa'âdetdir külâh-ı Mevlevî

3. Töbölüdür kîmiyâ-yı hikmet ile ser-te-ser
Kubbe-i künc-i kerâmetdir külâh-ı Mevlevî
4. Şu'lesinden pür-ziyâ olmaktadır kaşr-ı vücüd
Nürdan kandil-i kudretdir külâh-ı Mevlevî
5. Nâbiyâ cezbe gelür görsem semâ'-ı Mevlevî
Meşnevî okunsa 'ibretdir külâh-ı Mevlevî

8. [Gazel]

Şehîdî

[Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün]

1. Gonçe-i bâğ-ı velâyetdir külâh-ı Mevlevî
Beyza-i tãvüs-ı cennetdir külâh-ı Mevlevî
2. Kays'a hem-râh olmayan 'aşk içre giymez başına
Lâne-i murğ-ı maḥabbetdir külâh-ı Mevlevî
3. Zâ'il olmaz neş'esi dilden şabâh-ı ḥaşre dek
Câm-ı şahbâ-yı ḥaḳîḳatdir külâh-ı Mevlevî
4. Murğ-ı dilden çün bürrânînla izhâr-ı kemâl
Kıtta-i enin-i rahmetdir külâh-ı Mevlevî
5. Jeng-i efkâr-ı sivâyı şâf idüp pāk itmege
Püte-i iksir-i hikmetdir külâh-ı Mevlevî
6. Ey Şehîdî gülsitân-ı *Meşnevî*'den ḥâsılı
Bir açılmış verd-i ra'nâdır külâh-ı Mevlevî

[137b]

9. [Murabba]

Çelebi Hüsâme'd-dîñ Efendi Ḳuddise sırruh

[Müstef'ilün Müstef'ilün]

1. Şâhib-valâ-yı Hâk bizüz
Biz Mevleviyüz Mevlevî
Bî-ķayd u kes mutlak bizüz
Biz Mevleviyüz Mevlevî
2. Devr eylerüz devrân ile
Çerħ üzreyüz a'yân ile
Mevşûf olup her şân ile
Biz Mevleviyüz Mevlevî
3. Nâlişdeyüz nâyilerüz
Gerdişde hercâyilerüz
Ķand u şeker ħâyilerüz
Biz Mevleviyüz Mevlevî
4. Sırr-ı elest aña hâyuz
Zü'n-nün-ı ķatre mâhiyüz
Ma'nâda biz Allâhiyüz
Biz Mevleviyüz Mevlevî
5. Fesh eyledük biz lâmızı
İşbât idüp illâmızı
Mevlâlayup Mevlâmızı
Biz Mevleviyüz Mevlevî
6. Ehl-i semâ'ız nâyıla
Zevķ-i țarâb-efzâyıla
Bu şevķ-i Mevlânâyıla
Biz Mevleviyüz Mevlevî
7. *Fîhi nefahtüden demüz*

- Rūḥu'l-ḳudūsle hem-demüz*
 Biz maḥrem-i ādem-demüz
 Biz Mevleviyüz Mevlevî
- [138a] 8. İrşādımızdır *Meşnevî*
 Esrār-ı 'ilm-i ma'nevî
 Ebyāt-ı Monlā 'aşḳ evi
 Biz Mevleviyüz Mevlevî
9. Eşyā ile gerdişdeyüz
 Esmā ile bilişdeyüz
 Biz zāt ile ḥālîşdeyüz
 Biz Mevleviyüz Mevlevî
10. Nāyide Hū Hū neyledir
 Neylerde gū gū neyledir
 Muṭribde yā Hū neyledir
 Biz Mevleviyüz Mevlevî
11. Yerde **Hüsāme'd-dīn**'iyüz
 Göklerde Şemse'd-dīn'iyüz
 Rūm'uñ Celāle'd-dīn'iyüz
 Biz Mevleviyüz Mevlevî

10. [Gazel]

Hemdemî Dede

[Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün]

1. Ṭāb'-ı her bigāneye düşmez münāsib *Meşnevî*
 Mevlevî ol kim ola saña muḥibb-i *Meşnevî*
2. Göz siyāhından midādı berg-i gülden kâğıdı

- [138b] 3. Evvelâ hâzır gerek yazarsa kâtib *Meşnevi*
Hatt u hâl ü ânı var 'aşıklar aña meyl ider
Oldı bir sâhib-nefes maḥbûb-ı câzib *Meşnevi*
4. Mağz-ı Qur'an'dır diyen 'alâ dimişdir kızbi yok
Bilmese olmaz 'aceb her merd-i kâzib *Meşnevi*
5. **Hemdemî** her tâlib olur bî-gümân gamdan ḥalâş
Hırz-ı cândır bu diyüp götürse yazup *Meşnevi*

11. [Gazel]

Remzî Dede

[Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün]

1. Zâhidâ ṭa'n itme kim sırr-ı Hudâ'dır Hû-yı ney
Tâ ezel bezminde baḥş olmuş şadâdır Hû-yı ney
2. Herkese fetḥ olmaz esrâr-ı rumûz-ı mümkinât
Bir lisân-ı gaybdır özge edâdır gû-yı ney
3. Ney rumûz-ı genc-i 'aşkıñ kufl-i sırr-ı mübhemi
Anıñ içün câzib-i erbâb-ı dildir sû-yı ney
4. Münkir-i kec-ṭab'a ol âgâzdan irmez eşer
Micmer-i dilden şu'ud eyler dimâğa bû-yı ney
5. Sırr-ı nuṭṭ-ı Ḥâzret-i kevneyn ile cüş eylemiş
Deşt-i 'aşk içinde cârîdir dem-â-dem cû-yı ney
6. Ḥâzret-i Monlâ'dan ey dil olduñ ise neş'e-yâb
Gir semâ'a kim çıkpudur âsumâna Hû-yı ney
7. **Remziyâ** bilmek dilersen ger *ene'l-Haḫ* nüktesin
Gösterir her dem rubûbiyyet nişânın rû-yı ney

12. [Gazel]

[140a]

Derviş Muḥammed Paşa Mostarî

[Mef'ülü Mefâ' ilün Mef'ülü Mefâ' ilün]

1. Ben bendeñe himmet kıl yâ Ḥazret-i Mevlânâ
Raḥm eyle 'inâyet kıl yâ Ḥazret-i Mevlânâ
2. Bir şâh-ı mükerremsin sulṭân-ı mu'azzâmsıñ
Mümtâz u müsellemsin yâ Ḥazret-i Mevlânâ
3. Bir şem'-i hüdâsın sen bir nûr-ı Ḥudâ'sın sen
Bir kân-ı şafâsın sen yâ Ḥazret-i Mevlânâ

[140b]

4. 'Älemde olan server kapıñda olur ḥakır
Biñler işigiñ bekler yâ Ḥazret-i Mevlânâ
5. Hem vird-i zebânımsın hem mûnis-i cânımsıñ
Hem rûḥ-ı revânımsın yâ Ḥazret-i Mevlânâ
6. 'Aşkıñla gözüm giryân derdiñle ciger büryân
Cânım yolına ḳurbân yâ Ḥazret-i Mevlânâ
7. Bir 'âciz ü ḥayrânım bir zâr u perişânım
Bir tâlib-i dermânım yâ Ḥazret-i Mevlânâ
8. **Derviş**'iñe himmet kıl aḥvâline şefḳat kıl
Luṭf ile 'inâyet kıl yâ Ḥazret-i Mevlânâ

Sonuç

İncelemeye konu olan *Mecmû'a-i Eş'âr*, Ankara Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda kayıtlı, tasavvufî şiirlerden oluşan bir şiir mecmuasıdır. *Mevlânâ ve Mevlevîlik* temalı şiirleri ihtiva eden bu mecmua, muhteva açısından “belli bir konuya tahsis edilmiş mecmualar” ya da “meşrebi aynı şairlere ait şiirlerin toplandığı mecmualar” kategorisine dâhil edilebilir. Mecmuanın derleyicisini ya da derlenme tarihini işaret eden bir kayıt yoktur. Ancak mecmuada şiiri bulunan şairlerden, ölüm

tarihi en geç olarak tespit edilen Nazîf'in, 1277/1860 yılında vefatı esas alındığında, mecmuanın en erken 19. yüzyılın sonlarına doğru tertip edildiği söylenebilir.

Mecmuada bir kısmı Mevlevî kimliğiyle tanınmış 27 şairin şiirine yer verilmiştir. Bu şairlerin büyük çoğunluğu 18. yüzyılda yaşamıştır. Bu açıdan belli bir dönemin belli bir muhtevayı ön plana çıkaran şiirlerini esas alması mecmuanın dikkat çeken yönüdür. Ayrıca bu yüzyılda Mevlevîliğin şairler üzerindeki etkisini göstermesi bakımından da mühim bir mecmuadır.

Mecmuada klasik edebiyat nazım şekillerinden 32 gazel, 1 kaside, 1 murabba, 1 müseddes, 1 de terci-i bend vardır. Şiirlerin hepsi Mevlevîlik anlayışı ile kaleme alınmıştır. Bu bakımdan mecmuada muhteva bütünlüğü görülmektedir. Dinî ve tasavvufî bakış açısıyla yazılmış şiirlerden oluşmuştur. Mecmuadaki 36 şiirden 20'si aynı redifle yazılmıştır. Bu açıdan bir nazîre mecmuası olarak değerlendirilebilir. Bu özelliği; mecmuayı, edebî açıdan diğer şiir mecmualarına göre daha dikkat çekici hâle getirmiştir. Ayrıca nazîre tarzında yazılan şiirler, mecmuada şiiri olan şairlerin birbirlerine tesirini göstermesi bakımından da mühimdir.

Mecmuadaki şiirlerden 24'ü muhtelif yazılı kaynaklarda bazı beyit ve kelime farklılıklarıyla mevcuttur. Bununla beraber yapılan araştırmalar neticesinde mecmuada bulunan 12 şiire herhangi bir yazılı kaynaktan rastlanmamıştır. Mecmuada şiiri bulunan 6 şair hakkında net bilgiye ulaşılmamıştır. Bu durumda mecmua vasıtasıyla edebiyat ve kültür hazinesine yeni şiir ve şairlerin kazandırılması söz konusudur. Şimdiye kadar bilinmeyen kimi şiirlerin gün yüzüne çıkarılması, edebiyat tarihimiz açısından zenginliğe sebep olmuş ve mecmuanın önemini artırmıştır. Ayrıca bu çalışmada ortaya konan şiirlerle Mevlevîlik literatürüne ve dinî-tasavvufî edebiyata katkı sunulmaya çalışılmıştır.

Etik Kurul İzni

Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Yaşayan hiçbir canlı (insan ve hayvan) üzerinde araştırma yapılmamıştır. Makale edebiyat sahasına aittir.

Çatışma Beyanı

Makalenin yazarları, bu çalışma ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması olmadığını ve yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Destek ve Teşekkür

Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Kaynaklar

- Açık Önkaş, N. (2023). Hulûs, İsmail Hulûs Dede. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hulus-ismail-hulus-dede> (Erişim Tarihi 27.06.2023)
- Akpınar, A. (2015). *Mecmûa-i Eş'ar adlı bir Mevlevî mecmûasının incelemesi* (Tez No. 388374) [Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Arpaemîni-zâde Mustafâ Sâmi. (2017). *Divân*. KTB Yayınları. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56084,arpaeminizade-mustafa-sami-divanipdf.pdf?0>
- Aydemir, Y. (2007). Metin neşrinde mecmuaların rolü ve karşılaşılan problemler. *Turkish Studies Türkojoloji Araştırmaları - International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2(3), 122-137.
- Aydemir, Y. (2011). Mecmualara yansıyan mesnevi zevki. Aynur, Hatice (Ed.) *Eski Türk edebiyatı çalışmaları vı, mesnevi: hikâyenin şiiri* (s. 287-298). Turkuaz.
- Aynur, H. (2007). Mecmuadan müntahabât'a geçiş örneği olarak Müntahabât-ı Mîr Nazîf. Aynur, Hatice (Ed.) *Eski Türk edebiyatı çalışmaları II, eski Türk edebiyatına modern yaklaşımlar I* (s. 98-143). Turkuaz.
- Ayverdi, İ. (2010). *Misalli büyük türkçe sözlük*. Kubbealtı.
- Bilgin, F. (2007). *Nazîf Hasan Dede ve Ta'rîfû's-Sülûk adlı eseri* (Tez No. 217415) [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Bulduk, E. (2018). *Ereğlili Türâbî divanı (bağlamlı dizin ve işlevsel sözlük)* (Tez No. 530507) [Yüksek lisans tezi, Aksaray Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Bursalı Mehmed Tâhir Bey. (1972). *Osmanlı müellifleri* (C. 1). Meral Yayınevi.
- Çıpan, M. (1991). *Fasih Ahmed Dede hayatı, edebî kişiliği, eserleri ve Divânı'nın tenkidli metni* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Devellioğlu, F. (2001). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat*. Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dopdoğru, İ. (2011). *Mecmû'a-i Eş'âr-ı Mevlevîyân* (Tez No. 298077) [Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Duru, N. F. (2000). *Mevleviyane şiir güldestesi*. Perşembe Kitapları.

- Duru, N. F. (2023a). Hilmî, Mustafa, Bostan-ı Evvel Çelebi. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*.
<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hilmi-mustafa-bostani-evvel-celebi>
(Erişim Tarihi 15.05.2023)
- Duru, N. F. (2023b). Sâmi, Yunus. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*.
<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sami-yunus> (Erişim Tarihi 16.05.2023)
- Ergun, S. N. (1936). *Türk şairleri* (C. 2). Suhulet Basımevi.
- Erkul, R. (2023). *Birri, Derviş Mehmed Çelebi*. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü.
<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/birri-dervis-mehmed-celebi> (Erişim Tarihi 27.05.2023)
- Esrâr Dede. (2018). *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye (inceleme-metin)*. (Haz. İlhan Genç). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Es-Seyyid Pîr Mehmed bin Çelebi. (2018). *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*. (Haz. Filiz Kılıç). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Fidan, G. G. (2006). *Mevlânâ Müzesi'nde bulunan bir Mevlevî şiirleri mecmu'ası (Mecmua'a-i Eş'ar)* (Tez No. 186759) [Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Gıynaş, K. A. (2011). Şiir mecmuaları hakkında yapılan çalışmalar bibliyografyası. *Selçuk Üniversitesi/Seljuk University Edebiyat Fakültesi Dergisi/Journal of Faculty of Letters*, 25, 245-260.
- Gürbüz, M. (2012). Şiir mecmuaları üzerine bir tasnif denemesi. Aynur, Hatice (Ed.) *Eski Türk edebiyatı çalışmaları VII: mecmua: Osmanlı edebiyatının kırkambarı* (s. 97-113). Turkuaz Yayınları.
- Hidayetoğlu, A. S. (1996). *Nesib Dede hayâtı, eserleri ve divânı'nın tenkidli metni* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaplan, H. (2023). Süleyman. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*.
<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/2022-7> (Erişim Tarihi 20.04.2023)
- Karakuş, G. (2013). *Mevlevî Nazif Dede divânçe ve risâlesi*. Revak Kitabevi Yayınları.
- Kaya, B. A. (2012). *Tekke Kapısı: Yenikapı Mevlevîhânesi'nin insanları*. Zeytinburnu Belediyesi.
- Kılıç, A. (2012). Mecmua tasnifine dair. Aynur, Hatice (Ed.) *Eski Türk edebiyatı çalışmaları VII: mecmua: Osmanlı edebiyatının kırkambarı* (s. 75-96). Turkuaz Yayınları.
- Kiraz, S. (2022). *Divân-ı Lutfî "inceleme metin ve dizin"*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları.

- Kocaaslan, H. (2009). *Tuhfe-i Nâilî metin ve muhteva 1. cilt s.1-233* (Tez No. 227419). [Yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Köksal, M. F. (2012). Şiir mecmualarının önemi ve “Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi” (MESTAP). *Eski Türk edebiyatında tenkit ve teori*. Kesit Yayınları.
- Köksal, M. F. (2023). Ecri. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ecri> (Erişim Tarihi 23.05.2023)
- Köprülü, F. (1999). *Edebiyat araştırmaları*. TTK Basımevi.
- Kurnaz, C., & Aydemir, Y. (2013). Mecmûalara sorulması gereken sorular. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(1), 51-64.
- Kurtoğlu, O. (2023). Nûrî, Derviş Ahmed. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nuri-dervis-ahmed> (Erişim Tarihi 20.04.2023)
- Kut, G. (1986). *Mecmûa*. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (C. 6). Dergâh Yayınları.
- Levend, A. S. (1998). *Türk edebiyatı tarihi* (C. 1). TTK.
- Mermer, A. (1991). *Mezâkî: hayatı, edebî kişiliği ve Divanı'nın tenkidli metni*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Nâbî. (1997). *Nâbî divânı* (Haz. Ali Fuat Bilkan). (C. 1). MEB Yayınları.
- Şem'î. (2014). *Şem'î Divanı: inceleme-metin-ıtpkıbasım*. (Haz. Murat A. Karavelioğlu). Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Tanyıldız, A. (2012). Şiir mecmûalarının neşri hakkında. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(21), 224-239.
- Usta, S. (2017). *XVI. Asır Osmanlı Mutasavvıfı Şem'î Efendi'nin Tuhfetü'l-Âşıkîn isimli eseri (metin ve inceleme)* (Tez No. 476960) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Uzun, M. İ. (2003). *Mecmua*. TDV İslâm Ansiklopedisi (C. 28, s. 265-268). TDV Yayınları.
- Uzun, S. (2011). *Üsküdarlı Aşkî Divanı tenkitli metin, nesre çeviri ve 16. yy. Osmanlı hayatının divandaki yansımaları* (Tez No. 287732) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Vikipedi. (2023). *Boşnak Derviş Mehmed Paşa*.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Bo%C5%9Fnak_Dervi%C5%9F_Mehmed_Pa%C5%9Fa
(Erişim Tarihi 16.03.2023)

Yapa, M. (2007). *AŞkî Mustafa Dîvânı edisyon kritik* (Tez No. 214783) [Doktora tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>